

OROSZ ISTVÁN

**Településrend és a kertek típusai
Tokaj-Hegyalja mezővárosaiban
a XVII—XVIII. században**

BUDAPEST

1984

Beírko Samuak

hitelekkel:

Amur

Orosz István

Településrend és a kertek típusai Tokaj-Hegyalja mezővárosaiban a XVII—XVIII. században

Tokaj-Hegyalja a Mohács-utáni korszak Magyarországnak egyik legjellegzetesebb tájegysége. Jelentőségét a bortermelés adta, amelyben a XVII—XVIII. században vitathatatlanul a hazai borvidékek élére került. A sok hegyaljai település határában csaknem monokultúráig fejlődő szőlő- és bortermelés magyarázhatja, hogy ez a viszonylag kis terület az ország mezővárosokkal legsűrűbben behálózott része lett. Abaújszántótól Tokajig, Tokajtól Sátoraljaújhelyig 5—6 kilométerenként követték egymást az akkor Magyarországon népesnek számító mezővárosok.¹

A régió múltjából elsősorban a bortermelés szerepét és hatását ismerjük s ez természetes, ha figyelembe vesszük a szőlőtermelés meghatározó szerepét a termelésben, életmódban, a társadalmi viszonyok és a munkaszervezet alakításában. Mégsem elégséges magyarázat arra, hogy a táj történetének egyéb kérdései máig is homályban maradtak. Fehér foltok jellemzik Tokaj-Hegyalja településtörténetét is, annak ellenére, hogy az eddig közzétett források² s a viszonylag gazdag mezővárosi levéltári iratanyag módot nyújtanának településtörténeti kutatásokra.

E rövid tanulmány a tokaj-hegyaljai mezővárosok településtörténetének egyetlen problémájával kíván foglalkozni: milyen kapcsolat volt a településrend és a kertek típusai között. A kérdés megválaszolásával segítséget szeretne nyújtani e városok elhelyezéséhez Magyarország településtörténetében.

I.

A tokaj-hegyaljai mezővárosok közös jellemzője, hogy az Alföld és az Északi-Középhegység részét alkotó Eperjes-Tokaji hegylánc találkozásánál jöttek létre. Egyesek: Mád, Tolcsva, Erdőbénye s részben Abaújszántó inkább a hegyek közötti völgyekbe ékelődtek be, mások: Tarcal, Olaszliszka, Sárospatak, Sátoraljaújhely erőteljesebben nyitottak a síkvidék felé. Ez a földrajzi helyzet igen korán az árucserre fórumaivá tette e településeket.³ A belső kereskedelemben játszott szerepüket tanúsítja, hogy többségük nemcsak országos vásárokat tarthatott az uralkodóktól nyert privilégiumok alapján, de heti piacokat is, ahol rendszeresen cserélődhettek az eltérő jellegű tájak termékei.

¹ Orosz István 1960. 4.

² Gazdag forrásanyagot tartalmaz a DONGÓ GYÁRFÁS Géza szerkesztette *Adalékok Zemplén vármegye Történetéhez (AZT)*, valamint ROMÁN János Sárospatakra vonatkozó két forráskiadványa. ROMÁN János, 1964. Passim.; *uő.* 1965. Passim.

³ Bodó Sándor 1979. 489.